

Jaarverslag 2022 en jaarplan 2023

Inleiding

De Stichting komt voort uit een burgercollectief dat eind 2012 is opgericht. De stichting werd ingesteld in November 2018. De missie is als volgt verwoord:

Het Landschapsnetwerk Brummen inspireert tot een sterk en waardevol landschap.

Met bewoners, bedrijven en organisaties gaan we op zoek naar een mooi, gezond, waardevol, en toekomstbestendig landschap met een rijke biodiversiteit.

We doen dat door middel van informatie, debat en praktische initiatieven.

De losse netwerkstructuur bestaat uit een centrale sturende groep (12-14 personen) te midden van een wisselend aantal projectgerichte netwerken. De Stichting heeft ca. 600 ondersteuners, die 4x per jaar een Nieuwsbrief ontvangen, evenals uitnodigingen voor bijeenkomsten. Het Landschapsnetwerk ontvangt geen subsidie. Kosten voor de projecten Patrijs en Bijenlint, evenals de kosten voor het Landschapsgesprek, worden gedekt uit het Landschapsfonds dat de gemeente Brummen beheert (voor 75% gefinancierd door de provincie). Vaste kosten worden gedekt door donaties en incidentele onkostenvergoedingen uit werkzaamheden voor derden.

De Stichting voert een onafhankelijke koers en werkt samen met Gemeente Brummen, Waterschap Vallei en Veluwe, Provincie Gelderland, de tafel Voedsel en Landschap van de Cleantech Regio, en Brummense grondeigenaren, zorginstellingen en bedrijven.

Landschapsgesprek

Voor bewoners wordt jaarlijks het Landschapsgesprek georganiseerd, in 2022 zelfs tweemaal. Op 26 april vond het 6^e Brummense Landschapsgesprek plaats in de Pancratiuskerk in Brummen. Dit gesprek was wegens de vierde golf van corona-besmettingen uitgesteld van 16 november 2021. Centraal stond de Landschapsbiografie over het Brummense landschap, die in bijna 5000

Brummense huishoudens terecht kwam. Door Claire Vos was (in samenwerking met de gemeente) een enquête opgesteld die door zowel de nieuwsbrieflezers (250 personen) als door deelnemers aan het gemeentelijke burgerpanel (650 personen) werd ingevuld. Tijdens het Landschapsgesprek werd verslag gedaan van de resultaten. Men bleek unaniem enthousiast over dit bijzondere 'boekwerk', verpakt in een doos. De meesten hadden er veel van opgestoken. Ook bleek groeiend enthousiasme om een bijdrage te leveren aan de toekomst van het bijzondere landschap in de gemeente Brummen. De resultaten zijn in te zien op onze website.

Het 7^e Brummense Landschapsgesprek vond plaats op 14 november in het Tjark Rikscentrum in Eerbeek. Hier probeerden we met succes een nieuwe vorm van publiekparticipatie uit. Het onderwerp was het herstel van het kleinschalige landschap met behulp van groenblauwe dooradering en landschapsdiensten. Na 3 informatieve presentaties brachten we een viertal belanghebbenden (boerin, bewoner, waterschapbestuurder en wethouder) die plenair, voor een fictief deel van het Brummense landschap, op zoek gingen naar samenwerkingsverbanden en overlappende belangen. Daarbij werden ze gesteund door de zaal die in vier denktanks was verdeeld. Met de ervaringen van dit geslaagde experiment kunnen we ons voordeel doen, zowel bij een volgend landschapsgesprek, als in de transitie naar natuurinclusieve landbouw.

Speerpunt natuurinclusieve landbouw

Na de Landschapsbiografie is Natuurinclusieve Landbouw tot speerpunt uitgeroepen. In Brummen wordt een pilot project getrokken door provincie en gemeente, gericht op de boer. Dit project willen we verbinden met het sociale en ecologische netwerk van bewoners en bedrijven. Zie onze projecten *Lokale voedselnetwerken* en *Groenblauwe dooradering*.

Lokaal voedselnetwerk ligt op koers

Uit het Brummense Landschapsgesprek 2020 is een groep bewoners voortgekomen die werkt aan het opzetten van een lokaal voedselnetwerk in de gemeente Brummen en omgeving. Doel is lokale productie te verbinden met afname van producten, teneinde boeren een betere

economische positie te geven, hen te verbinden met de lokale consumenten en daardoor een gemeenschappelijk motief voor versterking van het landschap te creëren. De groep doet dit in samenwerking met de gemeente en wordt, dankzij een POP3 subsidie van de provincie/EU, ondersteund door bureau Happyland.

Een literatuuronderzoek werd afgerond naar de factoren die een succesvolle organisatie bepalen en naar de voordelen van lokale voedselnetwerken in termen van milieu, biodiversiteit, gezondheid, sociale samenhang en economie. Er werd een strategisch plan en een marketingplan ontwikkeld, een huisstijl, een label, communicatiemateriaal en een website. In december is de uitvoering van de marketing gestart, onder meer door het ophangen van posters en verspreiden van flyers. Interviews met producenten zijn gestart die worden verwerkt in profielen per deelnemend bedrijf. Belangrijk voor het welslagen is dat de producenten een samenwerking ontwikkelen. Daaraan is in diverse bijeenkomsten aandacht besteed.

De samenwerking met zorginstellingen vraagt aandacht nadat zowel bij Philadelphia als Klein Engenburg sleutelfiguren zijn vertrokken.

Groenblauwe dooradering

Groenblauwe dooradering is het netwerk van natuurlijke landschapselementen in het agrarische landschap. Houtwallen, bloemrijke zomen, bermen, greppels en watergangen dooraderen het landschap en maken het kleinschalige landschap zichtbaar. Het netwerk biedt leefgebied aan een groot deel van de biodiversiteit. Groenblauwe dooradering is eigendom van (onder meer) boeren, gemeente, waterschap en bewoners. Omdat de dooradering landschapsdiensten levert die van waarde zijn voor uiteenlopende gebruikers van het landschap, is het groenblauwe netwerk een verbindend concept dat (toegepast in een gebiedsproces) samenwerking stimuleert. Het Landschapsnetwerk gebruikt het om de transitie van Brummense boeren naar natuurinclusieve landbouw te versterken. Daarvoor wordt samengewerkt met het projectteam van het leernetwerk dat deze transitie begeleidt. In oktober werd voor veertig boeren driemaal een inleiding gegeven.

Aan het eind van de zomer konden we onze literatuurstudie afronden naar de samenhang tussen vormgeving en beheer van groenblauwe dooradering en de levering van landschapsdiensten. De studie vertaalt de resultaten van internationaal wetenschappelijk onderzoek naar het Brummense landschap. Het rapport biedt conclusies over de hoeveelheid en rangschikking van groenblauwe dooradering die nodig is voor het goed functioneren van landschapsdiensten. Het rapport is te downloaden van onze website.

Teneinde deze inzichten toegankelijk te maken voor gebruik in ontwerpessies door boeren en andere belanghebbenden, hebben we in samenwerking met bureau Eelerwoude een ontwerpmap gemaakt waarin per landschapsdienst de informatie toegankelijk is gemaakt. In december kwam een concept kaart gereed die inzicht geeft waar groenblauwe dooradering waarde creëert en voor wie.

De pachters van de door Lenteland en Land van Ons gekochte boerderij bij Empe werden door ons geadviseerd over het ontwikkelen van dooradering voor bestuiving en plaagonderdrukking.

Energielandschap

In 2021 werden in Brummen de “RES 1.0”, het “ Uitnodigingskader Zon en Wind” en de “Warmtetransitie visie” vastgesteld door de Gemeenteraad. LNB heeft actief, gevraagd en ongevraagd advies gegeven. Met name in het Uitnodigingskader zijn de door LNB aangedragen uitgangspunten en laadbaarheid van de landschapszones overgenomen. LNB is een gewaardeerde gesprekspartner gebleken voor het college B&W en het ambtelijk apparaat. Altijd vanuit expertise en gevoel voor wat er leeft in de samenleving.

In 2023 heeft B&W vier ontwikkelaars de mogelijkheid toegekend voor verdere uitwerking van plannen voor zonneakkers. Dit zijn de plaatsen : Soerense Zand, Zilvenbeek, de Blaar en de Voort. Opnieuw zal LNB de ontwikkelingen nauwkeurig volgen en waar zinvol adviseren.

Woonlandschap

LNB is agenderend voor onderwerpen die de ontwikkelingen van het landschap raken. Dat doet ze o.a. in een jaarlijks landschapsgesprek. Tijdens het Landschapsgesprek van 26 april 2022, vroeg LNB de aanwezigen te reflecteren op de, een half jaar eerder, uitgebrachte Landschapsbiografie, waarin vooral veel kennis over het huidige landschap wordt belicht. Daarnaast werden groepsgewijs thema's bediscussieerd die in de (nabije) toekomst invloed zullen hebben op het landschap van nu. Een van de thema's was Wonen in het landschap.

De gemeente Brummen heeft te maken met de grote landelijke woonopgave. Huidige afspraken die tussen Cleantech regio en de gemeente zijn gemaakt, gaat uit van 900 woningen in de gemeente Brummen. Daarvan is een groot deel, nl. 500 woningen, al gepland of al in uitvoering. Binnen de gemeente Brummen ligt er dus nog een extra opgave, in theorie, van 400 woningen, welke in de dorpen, respectievelijk in het landschap moeten worden gerealiseerd.

De gemeente heeft hiervoor beleid opgesteld: De Woonagenda (2022), waarin richtinggevende kaders zijn vastgesteld om initiatieven te kunnen sturen. Hoewel we de intenties onderschrijven, mist LNB in het beleidsstuk nog een goede onderlegger waar en hoe dan precies gebouwd kan worden in gemeente Brummen. De landschapsbiografie geeft een aanzet voor de kernkwaliteiten van het Brummens landschap. LNB zou de gemeente willen aanbevelen om werk te maken van een Omgevingsvisie waarin de kernkwaliteiten van het totale landschap, inclusief de dorpen en buurtschappen, worden geborgd en als vertrekpunt dienen voor ontwikkelingen, zeker ook woningbouw.

Zowel de discussies over het thema ‘wonen’ tijdens het landschapsgesprek als ook het beleidsstuk vanuit de gemeente heeft ertoe geleid dat we voor het komende jaar op dit thema inzetten met advies en onderbouwing vanuit een integrale landschappelijke invalshoek.

Biodiversiteit

Binnen dit thema ligt het accent op het versterken van de groenblauwe dooradering van het agrarisch landschap buiten de natuurgebieden. Met groenblauwe dooradering bedoelen we het netwerk aan landschapselementen in het buitengebied, zoals houtwallen, bloemrijke bermen en dijken, bloemrijke akkerranden, natuurvriendelijke oevers en poelen.

Patrijs

De werkgroep 'Patrijs terug in Brummen' heeft de activiteiten in 2022 gecontinueerd. Er is zaaigoed verspreid voor bloemrijke akkerranden. Tevens is ca. 300 meter aan Hollandsche haag (meidoorn, Gelderse roos etc.) aangeplant. Zowel de dijken als de akkerstroken worden gebruikt door verschillende soorten wilde bijen en dagvlinders, waaronder ook niet algemene soorten. De ingezaaide akkerranden dragen dus bij aan de biodiversiteit. Er is een informatiebord over het patrijs ontwikkeld. Plaatsing van 3 infopanelen staat op de planning voor april 2023.

De maaigroep wil, in overleg met het Waterschap Vallei en Veluwe, het maaibeheer van de bloemrijke dijken optimaliseren. Daarvoor in het maaiwerk gedurende 2021 in Cortenoever geëvalueerd. De maaiwerkzaamheden worden conform Ecologisch Werkprotocol uitgevoerd: 50% van de vegetatie wordt gespaard per maaibeurt, de bovenste strook wordt gemaaid in mei en sept, de onderste strook wordt na 1 juli nog 1x gemaaid en gaat langer de winter in. Rond de waterzuivering is het maaibeleid aangepast: groter (vlakker) deel van de omdijking wordt 1x gemaaid en op het terrein van de RWZI (rondom de zonnepanelen) is dit jaar niet gemaaid en staat de vegetatie over. De maaiwerkgroep heeft in 2022 het Waterschap op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen m.b.t. aanwezige patrijzen.

Een telgroep monitort de verspreiding van de patrijs systematisch. Ook in 2022 is door de telgroep een volledige monitoring van de patrijs uitgevoerd. Aan de hand van de telresultaten zijn in Cortenoever 4 territoria vastgesteld, helaas dit jaar niet in Brummen / Hoge Enk. Van de 4 territoria is in minstens 3 succesvol gebroed omdat in de zomer gezinnen zijn waargenomen (met 3 of 4 jonge patrijzen). In september heeft een evaluatie bespreking met SLG en Collectief Veluwe plaats gevonden, waaruit de rapportage van SLG aan Collectief Veluwe zal volgen.

Aandacht is nodig om alle landschapselementen en maatregelen t.b.v. de patrijs op de kaart te zetten, om met behulp van kentallen de relatie tussen aantal territoria en maatregelen beter te kunnen duiden.

Bijenlinten Leuvenheim en Oeken in 2022

Een bijenlint bestaat uit zoveel mogelijk samenhangende stukken groen die bij-vriendelijk worden ingericht en beheerd. Het wordt opgezet door een groep bewoners die de insectenrijkdom in hun dorp willen herstellen. Een bijenlint is dus zowel een netwerk van bewoners als een netwerk van bij-vriendelijke plekken. In Leuvenheim en Oeken zijn bijenlinten actief. Ze werken samen waardoor ze elkaar op meerdere fronten kunnen versterken. Hieronder een beknopte beschrijving van de activiteiten van de Bijenlinten in 2022:

Activiteiten – beheer en aanleg

Er worden door het jaar heen activiteiten georganiseerd om het dorp bij-vriendelijker te maken. In Leuvenheim is men in 2022 aan de slag geweest met o.a. ecologisch bermbeheer stimuleren, bloemrijke (paarden)weides inzaaien, biologische verwilderingsbollen planten, ecologisch verschalingsbeheer van het "driehoekje", klompenpad en imkerlandje en het bij-vriendelijk maken van de schooltuin De Rietgors d.m.v. aanplant en beheer. In Oeken heeft een eerste grote activiteit plaatsgevonden voor het planten van biologische verwilderingsbollen in het najaar van 2022.

Activiteiten – voorlichting en verbinding

In 2022 is er in Leuvenheim gestart met een Buurt BIJeenkomst op 3 april 2022 waar ruim 200 bezoekers kwamen. Vervolgens zijn er van april t/m juli twee cursussen gevolgd over wilde bijen en zijn er 5 open tuinen georganiseerd. Tijdens de open dag bij Boerderij Wiggman op 6 juni was er een Bijenlint stand en bijenhotels maken. Ook tijdens de plant-dag bij De Rietgors op 5 november hebben we een stand gehad. Er is voor dergelijke evenementen een flyer, kaart, stickers en doe-kalender ontwikkeld door een vormgever. Naast de voorlichtingsactiviteiten hebben we samenwerking opgezet met gemeente Brummen, Imkerverenigingen Brummen en Eerbeek, Bijenstichting, EIS, Arnhem Zoemt, Stichting Landschapsbeheer Gelderland, Stille-Stichting, De Rees, Hoogstambrigade Brummen en andere Bijenlinten.

Deelnemers en bereik

In Leuvenheim bestaat het bijenlint uit een kerngroep van 8 personen. Daarnaast een doe-groep van ruim 40 personen actief, die bij specifieke acties hun bijdrage kunnen leveren en wekelijks tips en weetjes voor een biodiverse tuin ontvangen. Het Bijenlint Oeken-Voorstonden-Broek, die in 2022 startte, bestaat uit een kerngroep van 6 personen en zij hebben een eigen appgroep. Tijdens hun eerste activiteit waren 20 vrijwilligers aanwezig. Dorpsgenoten worden via de lokale kranten en dorpsraden aangemoedigd om mee te doen. In Leuvenheim heeft het Bijenlint een vaste column in de dorpskrant. In totaal zijn er ruim 300 vrijwilligersuren besteed aan activiteiten voor aanleg en beheer van bij-vriendelijke plekken in en om de dorpen.

Adviezen aan de gemeente

Het overleg met de gemeente over ecologisch bermbeheer is in 2022 hervat. Na een excursie langs een aantal bermen heeft de gemeente de intentie uitgesproken om vanaf 2023 op ecologisch bermbeheer over te gaan. LNB heeft criteria aangedragen voor het bepalen van de kansrijke bermen.

Landschap aanpassen aan klimaatverandering

Het Project WaardeVOL Brummen, dat door het Waterschap Vallei en Veluwe in opdracht van de provincie wordt getrokken, heeft tot doel het gebied in een ruime zone rondom de Natura 2000 gebieden Leusveld en Voorstonden klimaatbestendig te maken. Het Landschapsnetwerk heeft de eerste jaren een bijdrage geleverd in het ontwikkelen van het participatieve proces, en heeft kennis ingebracht over het aanpassen van het landschap voor biodiversiteit. Het project is nu in de fase van de uitwerking van het schetsontwerp in de deelgebieden. Onze deelname was in 2022 beperkt tot vergaderingen van de regiegroep.

Het Landschapsnetwerk heeft eerder bij het Waterschap de noodzaak van het aanpassen van het stroomgebied van de Leuvenheimse beek aan klimaatverandering aangekaart. Overleg hierover is in het verslagjaar nog niet op gang gekomen.

Recreatielandschap

Het Landschapsnetwerk is betrokken bij het ontwikkelen van kwaliteitsrecreatie in de gemeente Brummen. We namen deel aan twee bijeenkomsten van het (door de gemeente georganiseerde) netwerk van recreatieondernemers. Paul Opdam gaf daar een presentatie over de

ontwikkeling van groenblauwe dooradering in de transitie naar natuurinclusieve landbouw en de kansen die dit biedt voor het ontsluiten en verbeteren van de beleving van het boerenland. Hieraan werd de vraag gekoppeld hoe er vanuit de recreatiesector in landschapsontwikkeling kan worden geïnvesteerd. Het Landschapsnetwerk werkte samen met het IVN in het opzetten van een cursus over natuur en landschap voor recreatieondernemers in Brummen, die in 2023 in opdracht van de gemeente zal worden gegeven.

Beknopt jaarplan 2023

1. Oprichten van een formeel samenwerkingsverband tussen producenten en consumenten in het voedselnetwerk IJsselmarke
  2. Uitvoeren van het marketingplan om bewoners te informeren en motiveren IJsselmarke voedsel te kopen
  3. Lancering IJsselmarke voedselnetwerk met website en netwerk van verkooppunten
  4. Organiseren 8^e Brummense Landschapsgesprek
  5. Onderzoek naar draagkracht van het landschap voor geplande woonopgave en uitbrengen handreiking voor gemeente.
  6. Artikel schrijven over studie groenblauwe dooradering
  7. Organiseren van een ontwerpssessie met groenblauwe dooradering met agrariërs (uit de groep die onderweg is naar natuurinclusieve landbouw) en belanghebbenden in een deelgebied in Brummen, in samenwerking met de projectgroep en het leernetwerk natuurinclusieve landbouw Brummen.
  8. Uitbrengen van een poster over groenblauwe dooradering
  9. Adviseren gemeente en netwerk recreatieondernemers bij de ontwikkeling van kwaliteitstoerisme in Brummen.
  10. Mede organiseren cursus natuur en landschap voor recreatieondernemers, samen met IVN
  11. Voortzetting Patrijzen project.
  12. Voortzetting Project Bijenlint Leuvenheim
  13. Voortzetting Bijenlint Oeken
  14. Ondersteuning van gemeente bij uitwerking ecologisch bermbeheer
  15. Advisering gemeente in het kader van het te ontwikkelen Biodiversiteitsplan
  16. Aankaarten klimaatbestendig en natuurvriendelijk maken van de Leuvenheimse beek bij waterschap.
  17. Deelname aan de regiegroep WaardeVOL Brummen
-